

Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб», з одного боку, є видимістю виконання вимог

Євросоюзу, а з другого – черговим інструментом для усунення конкурентів.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

УДК 343.8

Кревсун О. М., здобувач,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАМІНИ НЕВІДБУТОЇ ЧАСТИНИ ПОКАРАННЯ БІЛЬШ М'ЯКИМ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ

На сьогодні досить значну частину наукових досліджень спрямовано на вивчення елементів прогресивної системи виконання покарань, оскільки саме вони (елементи) є стимулами для виправлення та ресоціалізації осіб в установах виконання покарань (далі – УВП). Серед таких елементів чільне місце посідає в кримінально-виконавчому законодавстві інститут заміни невідбутої частини покарання більш м'яким. Однак незважаючи на значну кількість наукових досліджень все ж таки мають місце правові колізії, а в деяких випадках, навіть і прогалини в кримінально-виконавчому законодавстві. Це виявляється в тому, що засуджені обмежуються у своїх правах, а в деяких випадках позбавляються їх, що суперечить Конституції України та міжнародним нормам. Тому необхідним є внесення змін до кримінально-виконавчого законодавства, щоб в подальшому уникнути протиріч в тлумаченні нормативно-правових актів та їх застосування на практиці.

Питання правових аспектів заміни невідбутої частини покарання більш м'яким досліджувалось в наукових працях як вітчизняних так і зарубіжних авторів, зокрема О. Г. Демидова, С. І. Зельдова, С. І. Іванова, І. І. Карпеця, Л. Л. Крутікова, Л. В. Кузнецова, І. Д. Перлова, Л. В. Утевського, І. С. Яковець та ін.

В деяких наукових працях зазначається необхідність застосування диференційованого підходу до злочинців і врахування їх позитивної поведінки при відбуванні покарання, зокрема, при позбавленні волі на певний строк [1,

с. 45]. При досягненні певного ступеня виправлення засудженого, можливе застосування щодо нього відповідних елементів прогресивної системи виконання покарань. Термін «прогресивна система» не знайшов свого законодавчого закріплення, тому він представлений в Україні інститутами зміни умов тримання засуджених, що тягнуть за собою покращення їх правового становища. Одним із таких інститутів зміни умов тримання засуджених є безпосередньо, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким. Тому, як зазначає І. А. Тарханов: «доцільним має бути встановлена для даного інституту ступінь виправлення засудженого» [1, с. 46-48].

Згідно з чинним кримінально-виконавчим законодавством існують три ступеня виправлення засуджених: 1) «засуджений стає на шлях виправлення»; 2) «засуджений став на шлях виправлення»; 3) «засуджений довів своє виправлення».

Проте, однією з підстав застосування до засудженого інституту заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, є те, що він «став на шлях виправлення» [2, с. 209]. Відповідно до методичних рекомендацій, що були розроблені для встановлення відповідних критеріїв виправлення – ступеню «став на шлях виправлення», що не регулюється законодавством України слід віднести *сумлінну поведінку, добросовісне ставлення до праці*, але лише в разі її наявності та навчання [4, с. 13]. Справа в тому, що праця засуджених вже не є обов'язком, а виключно правом з внесенням змін до кримінально-виконавчого законодавства. Проте, коли розглядають матеріали щодо заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, то в обов'язковому порядку враховується ч. 3 ст. 6 КВК України, що свідчить про виправлення та ресоціалізацію за допомогою праці засудженого. Отже, можна спостерігати правову колізію, оскільки з однієї сторони засуджений має право вибору працювати чи ні, але з іншої – праця є обов'язковою при представленні його до заміни невідбутої частини покарання більш м'яким.

Наступною підставою для застосування заміни невідбутої частини покарання більш м'яким прийнято вважати формально-юридичну, яка полягає у відбутті встановленого законом про кримінальну відповідальність строку призначеного покарання [1, с. 54].

У ст. 82 КК України закріплено, що заміна невідбутої частини покарання більш м'яким *може бути* застосована [5, с. 36]. Отже з цього слідує, що застосування цього інституту є виключно правом, а не обов'язком суду [6, с. 25].

Наступним суперечливим питанням є належність даного інституту до заходів заохочення. У найбільш спрощеному вигляді заходи заохочення засуджених слід розглядати як важливу складову в правовому регулюванні процесу відбування покарання, спрямовану на їх стимулювання

правосвідомої поведінки. Звідси слідує, що заходи заохочення застосовуються для стимулювання виправлення особи, тоді як заміна невідбутої частини покарання більш м'яким має місце лише після досягнення засудженим певного ступеня виправлення [6, с. 24].

Натомість законодавець закріпив даний інститут у ч. 2 ст. 130 КВК України, яка відносить його до заходів заохочення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі [8, с. 68]. Тобто, можна спостерігати при цьому не однастайність поглядів стосовно віднесення досліджуваного інституту до заходів заохочення.

На сьогоднішній день однією із проблем є оскарження рішень адміністрації УВП засудженими. Зокрема, І. Г. Богатирьов та І. С. Яковець піднімають питання відносно виду юрисдикції суду до якого має звертатися засуджений. На перший погляд це мають бути адміністративні суди, проте ці інстанції є однастайними у думці, що відповідні питання ними не вирішуються. Вони посилаються на підсудність таких спорів місцевим судам. Проте й вони не визнають дані види спорів підсудними їм, аргументуючи це тим, що для засуджених передбачається лише позасудовий порядок захисту прав.

Резюмуючи вищевикладене, можна зробити висновок про те, що заміна невідбутої частини покарання більш м'яким відноситься до одного з елементів прогресивної системи виконання покарань, яка представлена в Україні інститутами зміни умов тримання засуджених. Безумовно, даний інститут дуже важливий для виправлення та ресоціалізації засуджених, оскільки має на меті суттєве покращення правового становища засуджених, що відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Проте на сьогоднішній день існує низка проблем щодо його застосування на практиці, які потребують негайного вирішення, зокрема: доцільним буде у ч. 1 ст. 82 КК України слова *«може бути»* замінити на слово *«замінюється»*, що означатиме вже обов'язок, а не право суду для застосування даного інституту до засуджених; у ч. 1 ст. 130 КВК України закріпити визначення поняття *«заходи заохочення»*, тому що не зрозуміло, що саме законодавець розуміє під цим поняттям; якщо дане визначення буде закріплене, то чи доцільно буде його застосувати саме до даного інституту; оскільки визначення відсутнє, то вірним буде виключити ч. 2 зі ст. 130 КВК України, тому що не логічно буде розглядати інститути умовно-дострокового звільнення від відбування покарання та заміну невідбутої частини покарання більш м'яким як заходи заохочення. Проте зазначені пропозиції без відповідного юридичного закріплення зводяться нанівець. На ці та інші проблеми зверталася увага багатьох науковців, але належних висновків законодавець не дійшов, що породило чимало протиріч.

Література

1. Тарханов И. А. Замена наказания по Советскому уголовному праву: монография / И. А. Тарханов; науч. ред. проф. В. П. Малкова. – Издательство Казанского университета, 1982. – 185 с.
2. Постанови Пленуму Верховного суду України у кримінальних справах (4-те вид., змін. і доп.). – К.: Видавничий дім «Скіф», 2009. – 536 с.
3. Ткачевский Ю. М. Замена уголовного наказания в процессе исполнения / Ю. М. Ткачевский. – М.: Юридическая литература, 1982. – 136 с.
4. Критерії і показники оцінки ступеня виправлення засуджених: метод. рекомендації / Сахнік О. В., Пузирьов М. С. / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. І. Г. Богатирьова. – К.: Ін-т крим.-викон. служби, 2014. – 63 с.
5. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 14.10.2014 (офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2014. – 240 с.
6. Яковець І. С. Умовно-дострокове звільнення та заміна невідбутої частини покарання більш м'яким. – PRI, – 2012. – 202 с.
7. Гущина Н. А. Поощрение в праве: теоретико-правовое исследование: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Н. А. Гущина – СПб.: С.-Петербург. гос. ун-т, 2004. – 38 с.
8. Кримінально-виконавчий кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 08.04.2014: (офіц. текст). – К.: Паливода А.В., 2014. – 96 с.

УДК 340.П, 343.98

Ланцедова Ю. О., к. ю.н.,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Змагальність сторін. Цей принцип, передбачений п. 4 ч. 3 ст. 129 Конституції України [1], дубльований статтею 22 «Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості» КПК України [3] і підтриманий багатьма авторами: Є. Г. Коваленко [6, с. 50], О. П. Кучинська [7, с. 32-33], М. М. Михеєнко [8, с. 232-233], В. М. Тertiшник [9, с. 51], О. Г. Яновська [10, с. 42-43] та ін., коли В. Т. Маляренко навіть у докторській дисертації «Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: теорія, історія, практика» наполягав на тому, що змагальна форма є найбільш придатною для сучасного вітчизняного кримінального процесу [5, с. 12], виглядає необґрунтованим щодо кожного з видів судочинства, але особливо щодо кримінального судочинства.